

Ukrainlased ei ole infosõda veel võitnud, aga Vene kindralstaap on selle juba kaotanud

PEETER TALI
Strateegilise kommunikatsiooni spetsialist, kolonel

Ukraina on kinnistanud narratiivi Ukraina vaprustest ja alistamatusest ja Venemaa massiivsel desinformatsioonikampaanial ei ole Lääne inforuumis olnud edu.

Putini Venemaa ideoloogia tugineb suure osas vanale tsariaegsele raudvarale, mida võib võtta kokku kolme sõnaga – *самодержавие, православие ja народность* (loe: tsaar, õigeusk ja rahvuslus/isamaa). Nikolai I valitsuse minister Krahv Sergei Uvarov (1786–1855) töötas välja ametliku rahvosluse teooria (Теория официальной народности). Selle teooria põhituum on, et Venemaa on eriline riik ja seal elab eriline rahvas, mis erineb Euroopast, ja ainult Venemaal valitseb õige kord, mis vastab religiooni nõuetele ja poliitilisele tarkusele. Üks moonda Venemaa ideoloogide parempoolne mõtleja

ja ideoloog Aleksandr Dugin sõnastas, et Ameerika Ühendriigid ja Lääne vabadused ja väärtused ei ole universaalsed, sest teistel rahvastel võivad olla teistsugused väärtused. Venemaa ei ole Euroopa riik, Venemaa on Euraasia tsivilisatsioon. „Me seisime oma huvide eest Gruusias ja see tähendab, et me oleme tugevad,“ kirjutas Dugin pärast sõda Gruusias.

Putini Venemaa uue ideoloogia sõnastas Vene presidendi ülesandel teadlastest, eriteenistuste ja õigeusu kiriku esindajatest moodustatud töögrupi koostatud ja aastatel 2005–2009 ilmunud raamatusari „Projekt Venemaa“, mida on hakatud Venemaal ja ka mujal kutsuma Putini Venemaa doktriiniks. Esitame mõned väljavõtted sellest.

„Me oleme kapitalismi agoonia tunnustajateks. Saavutanud oma loogilise kõrgseisu 1980.–2000. aastatel, on ta suremas. Ta on oma aja ära elanud ja ei suuda inimkonnale enam midagi pakkuda. /.../ Miski pole selles ilmas igavene, nüüd on kapitalismi kord.“ /.../ „On aeg sirutada tiivad ja minna üle ajaloolisele vastupealetungile. /.../ Venemaa vajab programmi uue maailma loomiseks.“ /.../ „Välismaailm on teinud kõikvõimaliku,

et ümbritseda Venemaa temale vaenulike režiimidega ja jätkusuutmatute „oranži värvi“ riikidega. /.../ Ees on juba selgelt nähtav moment, kui kõige metsikuma ja halastamatuma, alatu ja amoraalse maailma kolmanda psühholoogilise sõja algatajad /.../ maksavad Venemaale tekitatud piinade eest, kõikide sündimata jäänud laste eest.“

„Vene mõju taastamine naaberriikides eeldab läbimõeldud, laiaulatuslikku ja mitmekesist infopoliitikat. Väikest osa nende ühiskonnast kaasavatest sporaadilistest, vene keele kaitseks läbiviidavatest kampaaniatest tuleb minna üle pidevale, läbimõeldud ja sihivabale vene kultuuri ekspansioonile naaberriikidesse, eelkõige massmeedia abil.“ /.../ „Uue infopoliitika suurmaks ülesandeks on naaberriikides elavate vene keele ja kultuuri kandjate võrdumine Venemaa elust.“ /.../ „Endiste NSV Liidu vabariikide Venemaale lähenemise stimuleerimine ei saa toimuda ainult majanduslike vahenditega /.../ Venemaa peab pidevalt, aktiivselt ja leidlikult veenma mitte ainult poliitilist establišmenti, vaid ka post-nõukogude riikide rahvaid liitumise eelistest.“ /.../ „Vabatahtlikult endale venevastase mõjuagentuuri rolli võtnud eliite, ehk kolmandasse kategooriasse kuuluvate Gruusia ja Eesti valitsevat poliitilist establišmenti võib õigusega nimetada „okupatsioonivalitsusteks“; vastavalt sellele on kohane nende riikide opositsioonilise avalikkuse ülesannet väljendada sõnaga „dekoloniseerimine“.“

Programmiline „Uus vene doktriin“ püsib Venemaale kaks strateegilist ülesannet. Neist lähimaks eesmärgiks on taastada mitte Nõukogude Liit vaid Venemaa impeerium, mille koosseisu kuulusid ka Poola, Eesti, Läti, Leedu ja Soome.

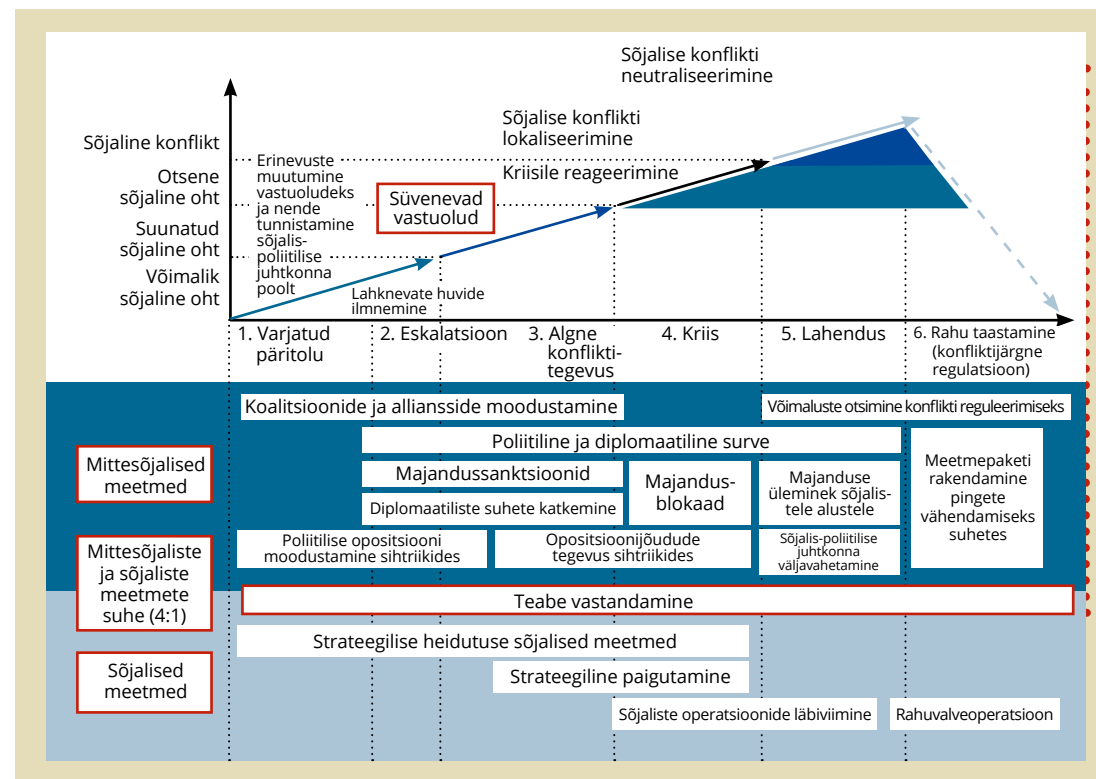
Venemaa strateegiline lõppeesmärk on sõna-sõnalt raamatus „Новая Русская Доктрина. Пора расправиться с крыльями“ (2009, Aeg sirutada tiivad) järgmine: „Kui USA ainult imiteerib ja sisuliselt labastab globaalse administraatori rolli,

siis Venemaale kuulub see roll õigusega. Nüüd peab ta seda kinnitama, asudes selle täitmisele.“

TŠETŠEENIA SÕDADE ÕPETUNNID

Putini režiim jõudis selle ambitsioonika eesmärgi juurde läbi valusate kaotuste Tšetšeenias, läbi alanduse ja identiteediot-singute. Kommunismiideaal, millega tervet Nõukogude Liitu seitse aastakümnet hullutati, oli koos kurjuse impeeriumiga 1991. aastal kokku varisenud ja kümned miljonid inimesed kaotasid pidepunkti, tajudes, et nad olid vales ja valesti elanud. Kreml proovis küll taastada vene identiteeti presidendi, isamaa ja õigeusu ümber, aga see ei hakanud tööle. Kommunistide ateistlik kasvatus oli olnud tõhus. Föderatsiooni kooshoidmine oli üha vänavõudvam, sest okupeeritud iseseisvate riikide ja endiste liiduvabariikide eeskujul ihkasid „föderatsiooni subjektid“ ehk siis väikerahvad oma riiki.

Esimese Tšetšeenia sõja (1994–1996) kangelane oli kindlasti mitte president kindralmajor Džohhar Dudajev, polkovnik Aslan Mashadov või sõjapealik Šamil Bassajev, vaid hoopis Movladi Udugov. Kõneisikuna alustanud Movladi Udugovil õnnestus luua tšetšeenidest kuvand kui väikesest iidsete traditsioonidega ja vabadust armastavast rahvast, kes on sunnitud kurjuse impeeriumi vastu võitlema. Narratiiv vabadsuhast ning moodsast Taaveti ja Koljati vastasseisust ei jätnud vaba maailma külmaks. Tšetšeenid tootsid vastase demoraliseerimiseks õudseid kaadred pealinna Groznõi varemest, põlenud Vene tankistide moonutatud surnukehadest ja tapetud tsiviilelanikest. Vene ohvitserid keeldusid oma rahva vastu sõdimast ning sõduriemade komiteed otsisid oma poegade surnukehi ja nõudsid häälkalt sõja lõpetamist. Maailma sõjareporterid kajastasid sõda emotsionaalselt ja kohapealt. Esimene sõda lõppes vaherahuga – 1997. aastal sõlmitud Hassavjurti rahuga viis Venemaa oma väed Tšetšeenia aladelt välja.

JOONIS 1. Mittesõjaliste meetmete roll riikidevahelise konflikti lahendamisel. Konflikti arengu peamised etapid (staadiumid).

Allikas: Gerassimov, V. (OS-mil.)

Venemaa Föderatsiooni kindralstaabi polkovnikud ja kindralid õppisid sellest kibedast kogemusest. Tšetšeeni sõjapealikud aeti raha ja meelitustega omavahel tülli. Pärast elumajade õhkimist Venemaal, mida oli Kremlil vaja uue sõja alustamise ajendiks, asuti looma kuvandit väikesest vabadustarmastavast tšetšeeni rahvast kui terroristlikust rahvast. Kuigi terve rahvas ei saa olla põhimõtteliselt terroristlik, õnnestus Kremlil säärase kuvandi loomine suures plaanis vägagi tõhusalt. Kõigepealt ümbritseti Tšetšeenia kordoniga sel moel, et Moskva kontrollis kogu liikumist Tšetšeeniasse ja välja. Ajakirjanikud olid võetud kontrolli alla ja välisajakirjanikele lavastati meediasündmusi ning intervjuusid. Vene eriteenistused kasutasid aktiivmeetmeid ja provokatsioone, Tšetšeenia juhid tapeti järjekindlalt

erioperatsioonide käigus. Tšetšeenia infoministriks ja peaministri asetäitjaks tõusnud Movladi Udugovi kanaliks vaba maailma informeerimiseks jäi Kavkaz Tsentri (kavkaz.org), mida Vene eriteenistused järjekindlalt digiruumis maha jooksid ning seega see kanal marginaaliseerus Kreml massiivses infovoos ning diplomaatilises tegevuses.

Kreml oli võtnud informatsiooni lahinguruumis initsiatiivi ja 1999. aastal alanud Teine Tšetšeenia sõda lõppes vähem kui aastaga võimuvahetusega Groznõis, kui Kreml tegi tehingu Kadõrovite klanniga. Kogu Kaukaasia oli sissidest puhastatud kevadeks 2009. Pikas plaanis Kreml muidugi kaotas, sest Tšetšeeniat valitseb autoritaarne juht, lähtudes šariaadist ning Moskva rolliks on vaid Kadõrovi rahastamine.

2008. aastal alustatud Gruusia sõjas sai Venemaa Föderatsioon mainekujunduslikult lüüa, kuigi vale Gruusia sõjaväe tapetud 2000–3000 tsiviilelanikust elab internetiavarustes oma elu. Kreml saavutas oma strateegilised eesmärgid – valitsusevahetuse Gruusias; liitumine NATO ja Euroopa Liiduga ei ole nähtavas tulevikus poliitilistel põhjustel võimalik ning kolmandik Gruusia territooriumist on okupeeritud ehk siis tulemuseks on järjekordne külmutatud konflikt.

2011. aastal alanud Araabia kevad ja taustal hoogu koguvad värvilised revolutsioonid tegid Kremli võimuvvertikaali väga murelikuks. Putini ning tema lähimate seltsimeeste jaoks on võimalik võimuhetuse Kremli sõna otseses mõttes elu ja surma küsimus.

VE NE UUS SÕJALINE DOKTRIIN

Veebruaris 2013 avaldas väljaanne *Voenno Promõšlennõi Kurjer VF* kindralstaabi ülema kindral Valeri Gerassimovi ettekande, mida hakati nimetama Gerassimovi doktriiniks (Gerassimov 2013). Tegelikult ei ole see muudugi doktriin, vaid Vene kindralstaabi arusaamine moodsast sõjast.

Vene mõtlemises ei ole kunagi olnud rahuaga, sest riikidel on huvid ja riigid on kogu aeg sõjas. Isegi maaväe lahingumäärustikus on kaitse vaid faas rünnakuks valmistumisel.

Vene sõjalise mõtte edasiarendus leidis, et 21. sajandil on kindlad piirid sõja ja rahu vahel kadumas. Sõdu enam ei kuulutata; need algavad ja jätkuvad võraste mallide järgi. Sõjareeglid on muutunud. Mittesõjaliste või laiapindsete strateegiliste eesmärkide saavutamise vahendite roll on kasvanud ja paljudel juhtudel ületavad need oma tõhususes sõjalise võime.

Konflikti fookus on muutunud poliitiliste, majanduslike, info, humanitaar- ja muude mittesõjaliste meetmete laialdase kasutamise suunas, mida rakendatakse kooskõlas elanikkonna protestipotentiaaliga. Kogu konfliktist moodustavad sõjalised meetmed vaid neljandiku

tööriistakastist, diplomaatilis-poliitiliste, majanduslike ning info- ja mõjutusmeetmete kõrval.

Kõike seda täiendavad varjatud sõjalised vahendid, sealhulgas infosõja ja erivägede tegevused. Vägede kasutamist, sageli rahuvalve ja kriisireguleerimise maski all kasutatakse ainult teatud etapis, eelkõige konflikti lõpliku edu saavutamiseks. Infosõda (*informatsionnoe protivoborstvo*) avab laia asümmeetrilise ruumi vaenlase võitluspotentsiaali vähendamiseks ning katab kogu konflikti alates eskalatsioonist kuni de-eskalatsioonini. Nullfaasi ei ole, riigid on pidevas (info)konfliktis.

Välja töötatud mõttemudelit rakendas Kreml oskuslikult Krimmi okupeerimisel ja annekteerimisel ning hiljem uut tüüpi sõjas Donbassis. See oli Lääne jaoks järjekordne strateegiline üllatus, sest sõja ideed oli muudetud. Venemaa Föderatsiooni uue ja agressiivse strateegia rakendamine kujutas endast otsest ohtu NATO-le, kuna uus lähenemine vältis päästikuid, mis olid vajalikud NATO artikli 5 rakendamiseks.

Venemaa suutis Ukraina piiridele paigutada 72 tunni jooksul 40 000 sõdurit, rakendas majandussurve, tekitas infosegaduse, eitas kõige kõrgemal poliitilisel tasemel oma sõjalist tegevust Krimmis ja Ida-Ukrainas (*strategičeskaja maskirovka*) ning jätkas varjatult sõdimist. Kreml saavutas lühikeses perspektiivis selle, et Ukraina ühinemine NATO ja Euroopa Liiduga tundus olevat nähtavas tulevikus reaalselt võimatu, sest riigid olid sõjas.

25. detsembril 2014 kirjutas Putin alla Venemaa Föderatsiooni sõjalisele doktriinile, mis võtab kokku õppetunnid kolmest sõjalisest kampaaniast. Selles doktriinis esitab Venemaa ainsa riigina maailmas väljakutse NATO-le ja USAle, kirjeldades NATO olemasolu ohuna Venemaa julgeolekule. (*Voennaya Doktrina* 2014)

Venemaa Föderatsiooni sõjaline doktriin loetleb ühe välise sõjalise riskina info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutamist sõjalis-poliitilistel eesmärkidel,

et võtta meetmeid, mis on vastuolus rahvusvahelise õigusega, olles suunatud suveräänsuse, poliitilise sõltumatus, riikide territoriaalse terviklikkuse vastu ja ohustades rahvusvahelist rahu, julgeolekut, ülemaailmset ja piirkondlikku stabiilsust.

Sisemise riskina näeb Kreml nn õõnestavat teabetegevust elanikkonna, eriti riigi noorte kodanike vastu, mille eesmärk on õõnestada kodumaa kaitsmisega seotud ajaloolisi, vaimseid ja isamaalisi traditsioone. Kui Venemaa näeb seda kõike julgeolekuriskina, siis ilmselgelt on need suunad tähtsad Kremli enda väljapoole suunatud tegevustes.

KUI SÕNAST JA KAAMERAST SAAB RELV

Venemaa kaitseminister Sergei Šoigu ütles märtsis 2015: „Kätte on jõudnud päev, mil me kõik peame tunnistama, et sõnast, kaamerast, fotost, internetist ja informatsioonist üldisemalt on saanud järjekordne relvaliik, veel üks relvajõudude komponent. Seda relva saab kasutada heal ja kurjal eesmärgil. See on relv, millel oli roll meie riigi ajaloo erinevates sündmustes, nii meie kaotustes kui ka võitudes“ (<https://www.interfax.ru/russia/432737>)

Putini Venemaa juhtkond käsitleb ajakirjandust relvasüsteemina, mille eesmärkideks on tinistada ära oma rahvas, külvata segadust ja valeinformatsiooni ning mõjutada meie elanikkonda ja lõhkuda moraali – ning just sel eesmärgil on loodud telekanalid RT ning Sputnik.

RT peatoimetaja Margarita Simonjan ütleb intervjuus avameelselt, et RT ülesanne on pidada infosõda ja kasutab läbivalt julgeolekupoliitilist terminit *informatsionnoe protivoborstvo*.

Venemaal ei ole sõltumatut ajakirjandust ega sõnavabadust. Vaba ajakirjanduse mahasurumise esimeseks nähtavaks märgiks oli saatejuhi ja teleprodutsendi Vladislav Listjevi mõrvamine 1. märtsil 1995 Moskvast. Hiljem on jõuetkonnad ehk *siloviki* kruvisid kinni keeranud,

Kremlile lähedal seisvad suurfirmad ja oligarhid on neid ajakirjanduse üle kontrolli saavutamiseks lihtsalt kokku ostnud. Pärast laiaulatuslikku sissetungi Ukrainasse sel aastal sulges Kreml ka suhteliselt liberaalsena tundunud Ehho Maskvõ ja Novaja Gazeta.

Venemaa harjutab infooperatsioone järjekindlalt regulaarsetel suurõppustel ühendoperatsioonide võtmekomponendina. „Põhimõtteliselt on infooperatsioonid samaväärsed tule ja manöövriga. Infooperatsioonid võivad lahingutegevuse teatud etapil isegi domineerida. Kõiki neid küsimusi harjutati õppustel Kavkaz 2016,“ ütles kindral Valeri Gerassimov 14. septembril 2016 pärast suurõppust.

Kreml propagandistlikud arutlused ja sõnavara leiavad tee läbi vandenõuteooriate ja kõlakodade meie inimeste peadesse. Kui Putini režiim ei suuda oma sõnumit läbi suruda, üritatakse eksitamiseks ja suunamiseks tekitada informatiivset udu, kus keegi ei saa enam aru olukorrast ega usu fakte. Usaldamatuse udus on lihtne saada „kasulikuks idioodiks“ ja Kremli tööriistaks.

Putin ei talu üksmeelt, solidaarsust ja koostööd. Kremli eesmärk on leida üles praod ja suurendada need ületamatuteks lõhedeks. Kolmeks peamiseks sihtmärgiks on sõnavabadus, demokraatlik riigikorraldus ja õiguskord.

Sõnavabadust lõhub Venemaa klassikalise ajakirjanduse usaldusvärsuse lõhkumise kaudu. Ajakirjandust sildistatakse viisil, et ajakirjanduse on ära ostetud või et on valitsuse niinimetatud õukonnameedia. Samal ajal luuakse ajakirjanduselaadseid tooteid, mis näevad välja nagu meedia, aga mis ei järgi vaba ajakirjanduse põhimõtteid, vaid on pigem relvasüsteemid eesmärgiga levitada valeinformatsiooni ja mõjutada.

Demokraatiat õõnestab Putini režiim valimistesse sekkudes ja valimiste usaldusvärsust kahtluse alla pannes. Venemaa on sekkunud või üritanud sekkuda Ameerika Ühendriikide, Prantsusmaa ja Saksamaa

valimistesse, Kataloonia ja Brexiti referendumitesse.

Ainuüksi teadmine, et Venemaa on sekkunud Ameerika Ühendriikide presidendivalimistesse mõjub juba hirmutavalt võtmes, et kui te meid ei austa, siis me sokutame teile presidendiks mõne veidriku.

Õiguskorda ja seaduskuulekust murendab Venemaa peamiselt läbi äri. Nordstream ei too Euroopasse mitte ainult sõltuvust odavana tunduvast vene gaasist, vaid peamiselt ikka korruptsiooni.

Venemaa ründab liitlasi ja ühiskonda siduvaid, tavaliselt rahvusvahelistes lepetes või põhiseadustes sõnastatud väärtusi.

Strateegilisel tasandil on Putini Venemaa eesmärk lõhede tekitamine rahvusvaheliste organisatsioonide ja liitlasriikide vahele nagu näiteks ÜRO, Euroopa Liit ja NATO. Soovitud tulem on koosmeele ja koosteguvusvõime lõhkumine ning otsustusprotsessi aeglustamine või isegi selle võimatuks tegemine.

Operatiivtasandil on eesmärgiks lõhede tekitamine konkreetsetes sõjateatris või regioonis asuvate riikide vahel või elanikkonna lõhestamine sihikule võetud riigis või piirkonnas. Elanikkonna lõhestamise, või siis „inimmaastiku kujundamise“, eesmärk on külvata usaldamatust riigi juhtkonna, riigiaparaadi ning tavaelanike vahel. Ei ole oluline, keda ja kuidas vastandada, kas noored-vanad, mehed-naised, luterlased-õigeusklikud, tatarlased-venelased, konservatiivid-liberaalid, peasi et õnnestuks vastandada ja konflikti õhutada.

Estis on õnnestunud inimesed tänavale tuua näiteks II maailmasõja ajaloo võltsimisega ning aruteluga kooseluseaduse üle. GRU ehk sõjaväeluure peavalitsuse 12. direktoraadi sõjaväeosa 54 777 tuntud ka kui 72. eriteenistuse keskuse ohvitserid on olnud väga edukad, külvates üleilmselt COVID-19 kohta käivat ja vaksineerimisvastast desinformatsiooni.

Taktikalisel tasandil toetatakse lahingu-tegevust mõnes konkreetsetes riigis, nagu näiteks Ukrainas praegu.

Tundus, et Vene kindrastaap oli õppinud kogemustest ja arendas hoogsalt edasi sõjapidamist info- või siis tunnetuslikus lahinguruumis, sest see oli olnud siamaani väga edukas.

„Infodomeen, millel pole selgelt määratletud rahvusvahelist piiri, annab võimaluse kaugeleulatuvateks varjatud tegevuseks mitte ainult kriitiliselt olulise info infrastruktuuri, vaid ka riigi elanikkonna suhtes, mõjutades otseselt riigi julgeolekuolukorda. Just seepärast on sõjateaduse kõige olulisem ülesanne töötada infosõja tegevuste ettevalmistamise ja läbiviimise küsimustega,“ rõhutas kindral Valeri Gerassimov 2019. aastal oma kõnes sõjateadlastele (Gerassimov 2019).

Venemaa oli omandanud tunnetuslikus lahinguruumis tegutsemise vilumuse ja enesekindluse. Putini Venemaa kasutas valetamist, desinformatsiooni, naeruvääristamist, demagoogiat ja hirmutamist üsnagi tõhusalt.

UKRAINA STRATEEGILINE KOMMUNIKATSIOON

Pärast massiivset valearvestust ja sellele järgnenud sissetungi Ukrainasse 24. veebruaril 2022 tabas Kremli informatsiooniline šokk. Mitte miski ei läinud nii, nagu Kreml oli ette kujutanud. Venemaa infosõdalased osutusid haledateks amatöörideks, eriti võrreldes innovaatiliste ukrainlastega. Tõenäoliselt oli suur osa Kremli mõjutustegevuseks planeeritud rahast lihtlabaselt ära varastatud ja juhtidele tavapärase vene käitumismustri järgi valetatud, et kõik on kõige paremas korras.

Ukrainlased olid kaheksa aastaga alates Krimmi annekteerimisest ja sõjast Donbassis analüüsinud, õppinud ja teinud ettevalmistusi. Ukraina oli välja lülitanud Kremli relvasüsteemid, mis maskeerisid end ajakirjanduseks. Ukraina oli end lahti ühendanud vene mobiilivõrkudest.

Ukraina haaras sõja esimestest tundidest inforuumis initsiatiivi. Ukraina tegi põhimõtteliselt sedasama, mida

tegid tšetšeenid Esimeses Tšetšeeni sõjas. Ukraina jutustas vanatestamentlikku lugu Taavetist ja Koljatist.

Ukraina strateegiline kommunikatsioon on riigi ja riigikaitse juhtimise lahutamatu komponent, eeskujulikult planeeritud, tõhusalt koordineeritud ning sujuvalt kohanev vastavalt olukorra dünaamikale. Ukraina sõnum oli lihtne: me võitleme igal juhul, me ei anna alla, me võidame niikuinii. Venelased on okupandid ja orkid (teate küll seda Tolkieni muinasjutu Sõrmuste vennaskonnast), keda on palju, kes on tugevad ja rumalad, aga keda on lihtne hävitada.

Ukraina näitas oma sõdurite kangelaslikkust, ukraina rahva toetust ja kindlameelsust, dokumenteeris venelaste sõjakuritegusid, ning näitas Vene vägede halba juhtimist, viletsat varustamist ja naeruvääristas vene relvasüsteeme, millele maailmas vene infosõdalaste väitel analooge ei ole.

Ukraina tagab oma vägede operatsioonide julgeolekut väga tähelepanelikult. Kujutisi purustatud Ukraina lahingutehnikast, langenutest ja äratuntavalt Ukraina positsioonidest ega välikindlustustest internetist põhimõtteliselt ei leia. Üks tööõnnetus ühel tiktokkeril juhtus, kui ta esines *live*'is Ukraina mitmelasuliste raketihaitjate ees, mis said üsna kohe vene raketilöögi, tiktokker arreteeriti süüdistusega riigireetmises.

Avalike allikate põhjal on võimatu aru saada Ukraina operatiivkavadest ja sõjaplaanidest laiemalt ning see näitab ilmekalt kommunikatsioonidistsipliini. Ukraina kasutab sotsiaalmeediat oskuslikult oma rahva vastupanu juhtimiseks. Ukraina kaotuste üldarve me ei tea, ainus mida president Zelenskõi on öelnud, et mai viimasel dekaadil võib Ukraina kaotuste suurus Donbassi raevukates kaitsehahingutes küündida 50–100 võitlejani päevas.

Seevastu Vene agressori kaotused loetakse kokku regulaarselt, iga päev. Ukraina esitatud numbreid ja kommunikatsiooni

võib laias plaanis usaldada, sest Ukraina ei saa riskida valetamisega. Ukraina peab vastanduma valelikule Venemaale.

Erinevalt Esimesest Tšetšeeni sõjast ei ole ukrainlastel õnnestunud õhutada vene sõduriemasid avaldama Putini valitsusele survet sõdureid koju tagasi tooma, ehkki Ukraina on teinud mitu kampaaniat. Ühes kampaanias kutsuti vene emasid üles oma vangistatud poegadele Ukrainasse järele tulema ja teises soovitati internetiplatvormi kaudu otsida omasid Ukrainast. Elavaid või surnuid. Venemaa on oma inforuumi sisuliselt muust maailmast ära lõiganud ja tõrjub järjekindlalt võimalusi suhelda oma elanikega otse.

Ukraina töötab kolme peamise suunaga, millel on alasihtgrupid. Esiteks, oma elanikele antakse juhiseid, hoitakse üleval moraali ja näidatakse, et üleskiidetud Vene vägesid on võimalik hävitada. Teiseks, Putini Venemaal ja okupantide liitlasi heidutatakse stiilis, et ärge tulge Ukrainasse sõdima, me hävitame teid niikuinii ära või viime sõjakuritegude eest Haagi kohtusse. Kolmandaks, vabale läänemaailmale näidatakse purustusi ja dokumenteeritud venelaste sõjakuritegusid eesmärgiga saada demokraatlikele väärtusele ja inimõigustele rõhudes Lääne poliitilist, majanduslikku ja sõjalist abi.

PRESIDENT ZELENSKÕI JA PROPAGANDA TEISTES RIIKIDES

Hiina diplomaadid, valitsusasutused ja Hiina riikliku kontrolli all olevad meediad on kasutanud sõda võimalusena levitada Ameerika-vastast propagandat ning on võimendanud Venemaa loodud vandenõuteooriaid, näiteks valeväiteid, et Ukraina tervishoiuasutused on „USA salajased biolaborid“. Selliseid vandenõuteooriaid on propageerinud ka Kuuba riigimeedia. (Wilner *et al.* 2022)

Venemaa sõjaväesid on korranud ka teiste riikide, näiteks Serbia ja Iraani riikliku kontrolli all olevad väljaanded. Iraanis kritiseeris riigimeedia Suurbritannia saatkonda Teheranis pärast seda, kui see

heiskas Ukraina toetuseks Ukraina lipu. Iraani režiimimeelne meedia on Sputniku teateid aktiivselt uuesti avaldanud. Ladina-Ameerikas on RT Actualidad populaarne kanal, mis on levitanud desinformatsiooni sõja kohta. Vietnami võimud on andnud ajakirjanikele korralduse mitte kasutada sõna „invasioon“ ja minimeerida sõja kajastamist. Lõuna-Aafrika Vabariigis avaldas valitsev Aafrika Rahvuskongress oma igapäevases uudiskirjas ANC Today artikli, milles kinnitas arvamust, et Venemaa on tunginud Ukrainasse, et seda denatsifitseerida.

Püstijalakoomiku minevikuga president Volodõmõr Zelenskõiga on ukrainlastel metsikult vedanud. Zelenskõist sai loetud päevade, kui mitte tundidega sõjaaja juht, kelle ümber koondus kogu Ukraina rahvas.

Kunagise meelelahutajana tajub Zelenskõi väga hästi, millised on auditoriumi ootused, mis on õhus, tunneb auditoriumit ja sihtgruppe ning leiab võimalused pöörata ootamatud olukorrad võiduks. Ta valdab meisterlikult sotsiaalmeedia ja nutitelefonide võimalusi ning suudab edastada sõnumid lihtsalt ja arusaadavalt.

Zelenskõi kõned ja tsitaadid levivad üle maailma ja hoiavad üleval ukrainlaste võitlusmoraali. Kaks Zelenskõi kõnede kogumikku on juba raamatutena kirjastatud. Lugu kurjusega võitlevast kangelasest nagu näiteks Gilgameš või Luke Skywalker on iidne ja üldinimlik. Zelenskõi on seda lugu meisterlikult jutustanud, kandes fliisi ja rohelist sõjaväe T-särki viitega „Star Warsile“. Ta on palunud kirglikult oma rahvale abi, pidades tuliseid virtuaalseid kõnesid Kanada, Ühendkuningriigi, Iisraeli ja Euroopa Liidu parlamentidele, samuti USA Kongressi ühisistungile. Iga kord on ta leidnud töötava emotsiooni ja õige sõnastuse, mis just seda esinduskogu kõige paremini kõnetab. Seadustandev võim on tervitanud teda alati pärast esinemist seistes, aplausiga.

Zelenskõi on rääkinud vene rahvaga otse oma emakeeles, vene keeles. Ka vene keeles positsioneeris ta end 3. märtsil „naabriks“ ja „tavaliseks selliks“, tögades Putinit selle eest, et too võttis oma külalastajaid vastu erakordselt pika laua taga: „Tule istu minu juurde! Ainult mitte 30 meetri kaugusele nagu Macroni ja Scholziga. /.../ ma olen su naaber. /.../ Mida sa kardad?“ ütles Zelenskõi.

Putini varasemad palja ülakehaga fotod püüdsid näidata teda tugeva ja meheliku juhina. Pildid nooremast Zelenskõist, kes kannab kuulivesti ja joob teed koos Ukraina sõduritega, olid teravas kontrastis rokokoo stiilis Putinist toodetud uudistega. (Bump 2022)

Ukraina meedia on olnud eriti nutikas oma presidendi Volodõmõr Zelenskõi sõnumite võimendamisel. Tema lause „Pakkuge mulle laskemoona, mitte võimalust põgeneda“ võib konkureerida vabalt Winston Churchilli või Theodore Roosevelti tsitaatidega. Zelenskõi igapäevased videopöördumised ja telefoniklipid täidavad kindlat eesmärki anda lakooniline sõnum tervele maailmale ja hoida oma rahva moraali, otsekui öeldes: ma olen siin, me oleme koos, ükskord me võidame niikuinii.

Zelenskõi nõuniku Oleksi Arestovõtši igaõhtused mahlakad selgitused Mark Feigini Youtube'i kanalil kümnete tuhande televaatajatele kannavad selget eesmärki saata sõnum, mida Ukraina juhtkonnal ametlikult justkui ei sobi öelda, lobedamas vormis ja spekuloides eesmärgiga protsesse mõjutada. Arestovõtši taust sõjaväeluure analüütiku ja kunagise näitlejana on andnud talle suurepärase oskused ning enesekindluse suure auditoriumi hoidmiseks.

UKRAINA NARRATIIV

Ukraina on strateegiliselt läbi mõelnud rohujuure tasandi kommunikatsiooni ja mobiliseerinud sotsiaalmeediasse tuhandeid vabatahtlikke ning pannud ukrainlased terves laias maailmas ühise

Üks suuremaid Ukraina ja president Zelenskõi toetajaid on Poola.

Foto: Gleb Albovsky / Unsplash

võrgustikuna toimima, selleks et saavutada inforuumis ülekaal ja strateegiline efekt.

Ukraina ametlikud sotsiaalmeediakontod mobiliseerivad elanikkonda, jagades infot, aga ka juhised vägivaldaks ja ka relvastatud vastupanuks. Aktivistid jagavad reaajas teavet sissetungi ja vene vägede tegevuse kohta ning võitlevad raevukalt Vene infosõjaga üleilmses ruumis.

Ukraina on andnud somes juhiseid, kuidas varjuda, evakueeruda, Molotovi kokteile kokku segada, kuidas vene relvastust ja tehnikat ära tunda. Samas

jagas Ukraina kindralstaap juhised, kuidas ja milliseid vene väe võimed rünnata.

Alguses olid selleks varustuse ja kütuseveokid, mõned nädalad hiljem elektroonilise sõja masinad ja radarid.

Meediaanalüütikud on rõhutanud Ukraina metoodilist lähemist ja järjekindlust.

Varem oponentide pilkamises osav olnud Venemaa on meemide sõja Ukrainas selgelt kaotanud.

Ukrainlased ütlevad, et meemid on aidanud neil ebakindla tulevikuga toime

tulla, pannes nad naerma. Kodanike panus-tamine võib teenida ka eesmärki võidelda desinformatsiooniga, sest raske on valetada, kui võrgus on 150 videot, mis näitavad, et okupandid ei ole Kiievis ja nad ei võida.

25. veebruaril toodetud videos eakast naisest Vene sõdurit hurjutamas näib, et jäädvustati päris sündmus Henitšeskis. Naine andis okupandile päevalilleaseem-neid ja käskis need sõduril taskusse panna, et Ukraina sümbol päevalilled kasvaksid, kui sõdur tapetakse ja maha maetakse.

Metsikult populaarseks sai sotsiaalmeedialegend Kiievi Kummitus. „Kuu Vene lennukit alla tulistanud Ukraina hävitaja piloodi isikut ei saa kinnitada,“ ütles Deutsche Welle (2022) 1. märtsil. Lugu säutsus edasi Ukraina ametlik konto ja selle autentsuse kinnitas endine Ukraina president Petro Porošenko. Lendurist postitatud foto on kolm aastat vana. Loo faktipärasuse on kahtluse alla seadnud nii Venemaa kui ka Lääne meedia. Ukraina sõjavägi ei ole seda kinnitanud ega ümber lükanud. 25. veebruaril pakkus Ukraina kaitseministeerium, et Kiievi Kummitus võib olla ohtlik ja ettearvamatu piloot reservist. Müüt oli sündinud ja täitis kolme eesmärki: mobiliseeris ukrainlasi, heidutas Vene piloote ja jutustas kangelaslugu Ukraina liitlastele.

Zmjijnõid (Maosaart) kaitsnud Ukraina

piirivalvuri trotslik vastus Venemaa Musta mere laevastiku lipulaevale raketiristleja Moskva ettepanekule alistuda algatas Ukraina raamistuse sõjast, mis on põhi-mõtteliselt vanatestamentlik Taaveti ja Koljati lugu. Seda narratiivi on võimenda-nud videod Ukraina farmeritest mahajäe-tud Vene soomusmasinaid pukseerimas. Nendest piltidest on saanud Ukraina sõja kuvand.

Venemaa massiivsel desinformatsioo-nikampaanial ja pingutusel tunnetuslikus lahinguruumis ei ole selgelt olnud Lääne inforuumis edu. Ukraina ja liitlased on kasutanud Venemaa vastu kõnesid, televisioonesinemisi, sotsiaalmeediat, kübersõda ja meeme.

Ukraina on kinnistanud narratiivi Ukraina vaprustest ja alistamatusest. „Kui Ukrainal ei oleks sõnumeid oma eesmärgi õiglusest, selle populaarsusest, kangelaste vaprustest ega elanikkonna kannatustest, siis ta kaotaks,“ ütles Washingtoni mõt-tekoja analüütik Peter W. Singer, „Mitte ainult infosõja, vaid kogu sõja.“

Ukraina ei ole veel sõda võitnud. Vaba maailma inforuumis domineerib Ukraina narratiiv ja Ukraina sõnumid. Venemaa jätkab meelegeitlikult pingutamist ülekaalu saavutamiseks Aasias, Aafrikas ja Ladina-Ameerikas ning muidugi kannamaas hoidmiseks Valgevenes ja Serbias.

KASUTATUD ALLIKAD

- BUMP, P. (2022). The bizarre, literal isolation of Vladimir Putin. – Washington Post, February 28.
- DEUTSCHE WELLE. (2022). Fact check: Ukraine's 'Ghost of Kyiv' fighter pilot. – Deutsche Welle, 01.03.
- GERASSIMOV, V. (2013). Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий. – Еженедельник Военно-промышленный курьер, 26 февраля. – https://vpk-news.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf
- GERASSIMOV, V. (2019). Vektory Razvitiya Voennoi Strategii. – Krasnaya Zvezda, 4 March. – <http://redstar.ru/vektory-razvitiya-voennoj-strategii/>
- THOMPSON, S. A., ALBA, D. (2022). Fact and Mythmaking Blend in Ukraine's Information War Experts say stories like the Ghost of Kyiv and Snake Island, both of questionable veracity, are propaganda or morale boosters, or perhaps both. – New York Times, March 3, updated March 8.
- VOENNAYA DOKTRINA (2014). Rossiiskoi Federatsii 2014. 24 Dec. – <http://Kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>
- WILNER, M., MARIA DELGADO, A., GÁMEZ TORRES, N. (2022). Explainer: How Russia's war in Ukraine is shuffling U.S. alliances in Latin America. – Miami Herald, 14 March.